RABHADH

Ní mór duit an páipéar seo a chur ar ais le do fhreagarleabhar.

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2008

STAIR – ARDLEIBHÉAL

(180 MARC)

DÉ CÉADAOIN, 11 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA, 2.00 – 4.30

STAMPA AN IONAID

SCRÚDUIMHIR AN IARRTHÓRA

FREAGAIR GACH CEIST: 1, 2, 3, 4, 5 AGUS 6.
FREAGAIR 1, 2 AGUS 3 SNA SPÁSANNA AR AN SCRÚDPHÁIPÉAR
FREAGAIR 4, 5 AGUS 6 I DO FHREAGARLEABHAR

CUIR AN PÁIPÉAR SEO ISTEACH LE DO FHREAGARLEABHAR, LE DO THOIL

[Thall

1. PICTIÚIR
(15 mharc)

Déan staidéar ar na pictiúir – **A1, A2, B** agus **C** – a ghabhann leis an bpáipéar seo agus ansin freagair na ceisteanna seo a leanas:

(a) **PICTIÚR A**

Sna pictiúir A1 agus A2 taispeántar earraí óir as bailiúchán Bhrú Íochtair (Broighter).

(i) Cén téarma a mbaineann seandálaithe úsáid as chun cur síos a dhéanamh ar earraí a rinne daoine san am atá thart?

…………………………………………………………………………………………...(1)

(ii) Cad is féidir leis an staidéar ar na hearraí a thaispeántar in **A1** agus **A2** a insint dúinn faoin gcine Ceilteach a rinne iad?

..……………………………………………………………………………………………..

..…………………………………………………………………………………………….(2)

(iii) Mínigh cad is brí leis an téarma *seandálaíocht tarrthála.*

…………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………...(2)

(*b)* **PICTIÚR B**

Is é atá i bpictiúr B ná tuairim ealaíontóra de Chúirt an Phrionsa Anraí an Loingseoir.

(i) As pictiúr B, ainmnigh áis **amháin** a chuidigh leis an loingseoireacht agus a d'fhág ar chumas na mairnéalach turais fionnachtana a dhéanamh sa 15ú agus 16ú haois.

………………………………………………………………………………………….. (1)

(ii) Cén t-ainm a thugtar ar an gcineál báid marcáilte **X**?

..……………………………………………………………………………………………..

..…………………………………………………………………………………………….(2)

(iii) Luaigh **dhá** ghné den bhád seo, a rinne níos tapúla agus níos láidre é ná longa seoil eile ag an am sin.

..……………………………………………………………………………………………..

..……………………………………………………………………………………………

………………………………………………………………………………………….. (2)

(c) **PICTIÚR C**

I bpictiúr C taispeántar grianghraf a tógadh i mBaile Átha Cliath i 1959.

(i) Ainmnigh an cineál iompair marcáilte **Y**.

……………………………………………………………………………………………...(1)

(ii) Cén fáth ar tháinig an gluaisteán chun bheith ar cheann de na cineálacha iompair is coitianta i rith na 20ú haoise? Tabhair **dhá** chúis.

………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(iii) Seachas an gluaisteán, luaigh **dhá** mhórfhorbairt san iompar in Éirinn ó 1960 anall.

…………………..……………………………………………………………………….

…………………………………………………………………………………………….

…………………………………………………………………………………………….. (2)

2. DOICIMÉID
(15 mharc)

Léigh an dá dhoiciméad, **1** agus **2**, a ghabhann leis an bpáipéar seo agus ansin freagair na ceisteanna seo a leanas:

(a) **DOICIMÉAD 1**

Sliocht as 'Saol Leonardo da Vinci' le Giorgio Vasari, 1550.

(i) Cén gearán a rinne an Prióir leis an Diúc?

…………………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………….. (1)

(ii) Cén míniú a thug Leonardo don Diúc leis an dul chun cinn mall aige a mhíniú?

……………………………………………………………………………………………….

……………………………………………………………………………………………….. (2)

(iii) Cén dá chloigeann nach raibh críochnaithe fós ag Leonardo?

……………………………………………………………………………………………….. (2)

(iv) Ón staidéar atá déanta agat ar an Renaissance, cén fáth a raibh ceannaithe saibhre, rialtóirí agus Pápaí toilteanach urraíocht a dhéanamh ar ealaíontóirí? Tabhair **dhá** chúis.

…………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………….. (2)

(b) **DOICIMÉAD 2**

Sliocht as an gcuntas oifigiúil ar an gCúirt Airm a cuireadh ar an gCuntaois Markievicz, 4 Bealtaine 1916.

(i) As fianaise Walter McKay, luaigh gníomh **amháin** a rinne reibiliúnaithe Shinn Féin ar Luan Cásca, 24 Aibreán.

…………………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………...(2)

(ii) Tabhair píosa **amháin** fianaise as cuntas Walter McKay a thugann le fios gur cheannaire reibiliúnach í an Chuntaois Markievicz.

…………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(iii) De réir an Chaptaein Henry de Courcy Wheeler, cár ghéill na reibiliúnaithe?

…………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(iv) Ainmnigh an Ceannasaí Briotanach a ghlac leis an ngéilleadh gan chomha (coinníoll) a rinne na reibiliúnaithe.

…………………………………………………………………………………………….. (2)

3. CEISTEANNA GEARRFHREAGRAÍ
(20 marc)

Freagair **DEICH** gcinn de na ceisteanna seo a leanas. Is fiú dhá mharc an ceann iad.

(i) Mínigh ceann **amháin** de na téarmaí seo a leanas a úsáideann staraithe:

Claonadh; *Foinse phríomha;* *Cartlann.*

…………………………………………………………………………………………………

………..…...……………………………………………………………………………...(2)

(ii) In Éirinn Neoiliteach, cad a bhí i gceist le *carn cúirte*?

………………………………………………………………………………………….. (2)

(iii) Cén úsáid a bhaintí as *cloch bhró* sa ré Cheilteach in Éirinn?

…………………………………………………………………………………………………

………………………………………………………………………………………….. (2)

(iv) Ainmnigh mainistir luath-Éireannach **amháin** agus manach **amháin** a raibh baint aige leis an mainistir sin.

…………………………………………………………………………………………………

………………………………………………………………………………………….. (2)

(v) Mínigh ceann **amháin** de na téarmaí seo a leanas ó na Meánaoiseanna:

Cairt; *Cuirfiú;* *Piolóid.*

…………………………………………………………………………………………………

………………………………………………………………………………………….. (2)

(vi) Ainmnigh **dhá** chéim sa traenáil a cuireadh ar cheardaí meánaoiseach.

………………………………………………………………………………………….. (2)

(vii) Ainmnigh **dhá** ghné d'ailtireacht an Renaissance.

………………………………………………………………………………………….. (2)

(viii) Luaigh ainm scríbhneora **amháin** ón Renaissance agus saothar **amháin** leis an scríbhneoir sin.

Scríbhneoir:…………………………………………………………………………………

Saothar:……………………………………………………………………………………. (2)

(ix) I rith Ré na Taiscéalaíochta, cérbh iad na *Conquistadores*?

…………………………………………………………………………………………………

………………………………………………………………………………………….. (2)

(x) Luaigh **dhá** shlí ina ndearna an Eaglais Chaitliceach iarracht cosc a chur le forleathadh na reiligiún Protastúnach i rith na 16ú haoise.

…………………………………………………………………………………………………

………………………………………………………………………………………….. (2)

(xi) Tabhair **dhá** iarmhairt a bhí ar an nGorta Mór in Éirinn sna 1840-idí.

…………………………………………………………………………………………………….

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(xii) I rith Chogadh na Saoirse, cad a bhí sna *Colúin Reatha?*

………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(xiii) Cad a bhí i gceist le Scéim na Sionainne, 1927?

………..……………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(xiv) Tabhair **dhá** théarma as an gComhaontú Angla-Éireannach, 1938.

………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(xv) Luaigh **dhá** ghníomh fhónta a rinne an Chéad Rialtas Idirpháirtíoch, 1948-1951.

……………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(xvi) Luaigh **dhá** ghníomh a rinne Hitler chun go ndéanfaí deachtóir ar an nGearmáin Naitsíoch de.

………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(xvii) Cad a bhí i *Líne Maginot*?

………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(xviii) Ainmnigh **dhá** thír a ndearna an Ghearmáin ionradh orthu in Aibreán 1940.

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(xix) Mínigh ceann **amháin** de na téarmaí seo a leanas a bhaineann leis an g*Caidreamh Idirnáisiúnta sa 20ú hAois:*

Srianadh; *CBT (CAP i mBéarla);* *Díchoilíniú.*

………………………………………………………………………………………………

………………………………………………………………………………………………

…………………………………………………………………………………………….. (2)

(xx) Cé a ceapadh mar an chéad Rúnaí Stáit do Thuaisceart Éireann i 1969?

…………………………………………………………………………………………….. (2)

FREAGAIR NA CEISTEANNA SEO A LEANAS, 4, 5 AGUS 6, I bhFREAGARLEABHAR AR LEITH

4. PEARSANA SA STAIR
(40 marc)

Freagair A agus B

A. Roghnaigh duine **amháin** díobh sin atá luaite thíos. Scríobh mar gheall ar an duine sin.

(i) Duine a raibh cónaí air/uirthi sa tSean-Éirinn réamh-Chríostaí. (20)

(ii) An tiarna **nó** an bhantiarna i gcaisleán meánaoiseach. (20)

(iii) Leasaitheoir reiligiúnach, a **ainmníonn** tú, ag am an Reifirméisin. (20)

B. Roghnaigh duine **amháin** díobh sin atá luaite thíos. Scríobh mar gheall ar an duine sin.

(i) Coilíneach a fuair talamh i bplandáil, a **ainmníonn** tú, in Éirinn sa 16ú nó 17ú haois. (20)

(ii) Saighdiúir Gearmánach a ghlac páirt in Oibríocht Barbarossa (ionradh na Rúise, Meitheamh 1941).

NÓ

Saighdiúir Briotanach **nó** Meiriceánach a ghlac páirt in *D-Day* (na Comhghuaillithe a dhul i dtír sa Fhrainc, Meitheamh 1944). (20)

(iii) Ceannaire polaitiúil a **ainmníonn** tú i bPoblacht na hÉireann sa tréimhse 1960-1985. (20)

5. GLUAISEACHTAÍ RÉABHLÓIDEACHA (30 marc)

FOINSE D

Bású Louis XVI, Rí na Fraince (London Times, 25 Eanáir, 1793)

Timpeall leathuair tar éis a naoi, tháinig an rí go dtí áit an bhásaithe. Chuaigh Louis in airde go ciúin ar urlár na croiche, na trumpaí á séideadh agus na drumaí á mbualadh an t-am ar fad. Rinne sé comhartha gur theastaigh uaidh labhairt leis an slua, stop na drumaí agus labhair Louis an cúpla focal seo. *Go neamhchiontach a fhaighim bás; tugaim pardún do mo naimhde.* Rug a chéastúnaigh ansin air agus, taobh istigh de chúpla soicind, scaradh a cheann óna cholainn.

Ó cuireadh an rí chun báis, tá ruaille buaille ginearálta i réim ar fud Pháras; an t-aon dream a bhfuil áthas orthu ná na Sans Culottes. Ní fhéadfadh na saoránaigh mhacánta, atá sábháilte ina dtithe, a mbrón ó chroí a cheilt agus chaoin siad go príobháideach lena dteaghlaigh dúnmharú an rí a raibh an-ghrá acu dó.

Dhúnmharaigh tíoránaigh phoblachtacha na Fraince a rí, gan fiú scáil an cheartais a bheith acu agus, gan amhras, ní féidir leo a bheith ag súil le cairdeas a bheith acu le cuid ar bith den domhan sibhialta. Titfidh díoltas na hEorpa go tapa orthu anois.

FOINSE E

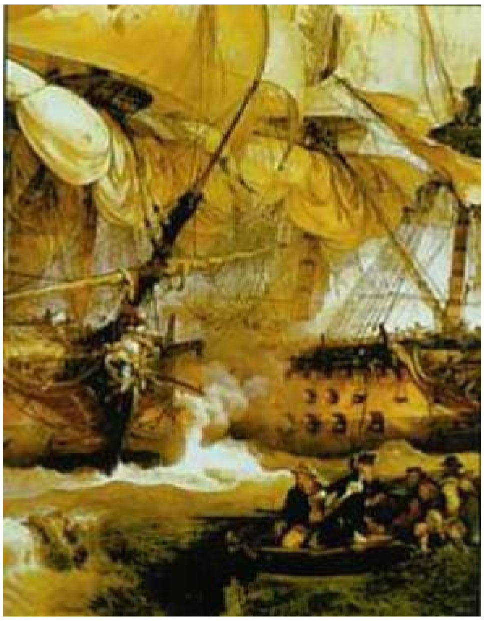

Wolfe Tone agus iarracht na bhFrancach chun teacht i dtír i mBá Bheanntraí, Nollaig 1796.
www.napoleon-series.org

FOINSE F

Sliocht as óráid ag Wolfe Tone, 1798

Ó bhí mé i dtús m'óige, is é an dearcadh atá agam maidir leis an gceangal idir Éire agus an Bhreatain Mhór ná gur mallacht don náisiún Éireannach é; bhí mé cinnte dearfa, fad a leanfadh sé, nach mbeadh an tír seo saor ná sona riamh. Shocraigh mé go ndéanfainn gach rud a bhí ar mo chumas féin go pearsanta chun an dá thír a scaradh ó chéile. Bhí a fhios agam nach raibh Éire, léi féin, in ann an chuing a bhriseadh. Dá bhrí sin, lorg mé cúnamh pé áit a mbeadh sé ar fáil. Faoi choimirce bhrat Phoblacht na Fraince, bhí mé ag iarraidh mo thír féin a shábháil agus a shaoradh.

A. **Foinse D**

(i) *'Chuaigh an rí go cróga chun a bháis'*
Tabhair píosa **amháin** fianaise as an alt sa nuachtán chun tacú leis an tuairim seo. (2)

(ii) De réir an ailt, cérbh iad an t-aon dream a raibh áthas orthu tar éis bhású an rí? (2)

(iii) An raibh an scríbhneoir ag tacú le bású an rí **nó** an raibh sé ina choinne?
Tabhair píosa **amháin** fianaise as an bhfoinse chun do fhreagra a mhíniú. (5)

B. **Foinse E agus Foinse F**

(i) Cén fáth ar theip ar an loingeas a chuir na Francaigh i 1796, agus a thaispeántar i bhFoinse E, a theacht i dtír? (2)

(ii) I bhfoinse F, cad a cheapann Wolfe Tone a bheith ina 'mallacht don náisiún Éireannach'? (3)

(iii) Tabhair **dhá** chúis ar iarr Wolfe Tone cabhair mhíleata ar na Francaigh. (4)

C. Scríobh cuntas ar cheann **amháin** de na hábhair seo a leanas:

(i) Na cúiseanna a bhí le Cogadh Saoirse Mheiriceá.

(ii) Ré an Uafáis sa Fhrainc, Meán Fómhair 1793 go Mí Iúil 1794.

(iii) Na cúiseanna ar theip ar Éirí Amach 1798 in Éirinn. (12)

6. Freagair **dhá** cheann de na ceisteanna seo a leanas, **A, B, C, D.** (60 marc)

(A) ÓN bhFEIRM GO DTÍ AN MHONARCHA: Athrú Sóisialta sa Bhreatain san 18ú agus sa 19ú haois.

(i) Luaigh **dhá** bhuntáiste leis an Imfhálú nua talún i rith Réabhlóid na Talmhaíochta. (4)

(ii) **Forbairtí agus aireagáin nua:**
Meaitseáil gach mír i gcolún A, (1) - (6), leis an mír a fhreagraíonn dó i gcolún B, (a) - (f).
Ní gá duit an téacs iomlán a scríobh amach i do fhreagarleabhar. Is leor an uimhir agus an litir cheart.

Colún A	**Colún B**
1. Charles Townshend.	(a) Sinéidín.
2. Robert Bakewell.	(b) Cóc chun amhiarann a bhruithniú.
3. James Hargreaves.	(c) Pórú roghnach.
4 .John Kay.	(d) Feabhsúcháin ar an inneall gaile.
5. James Watt.	(e) Uainíocht barraí Norfolk.
6. Abraham Darby.	(f) 'Eitspól fíodóra.'

(1 × 6)

(iii) Scríobh cuntas ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:

(a) Cúiseanna ar thosaigh an Réabhlóid Thionsclaíoch sa Bhreatain.
(b) Dálaí maireachtála d'oibrithe i mbailte tionsclaíocha.
(c) Feabhsúcháin i gcúrsaí iompair i rith na Réabhlóide Thionsclaí. (10 × 2)

(B) ATHRÚ SÓISIALTA IN ÉIRINN NA FICHIÚ hAOISE

(i) Mínigh conas a bheadh **trí** cinn de na foinsí seo a leanas úsáideach agus staidéar á dhéanamh ar athrú sóisialta in Éirinn:

Cáipéisí Eaglaise; Leabhair rollaí scoile; Tuairiscí daonáirimh; Dialanna.

(2 × 3)

(ii) Ainmnigh **trí** athrú i dtithíocht uirbeach in Éirinn ó na 1920-idí anall. (2 × 3)

(iii) Ainmnigh **trí** athrú in oideachas ó 1960. (2 × 3)

(iv) Scríobh faoin tionchar ar shaol na hÉireann a bhí ag na hathruithe i gcúrsaí cumarsáide ó 1960. (12)

(C) FORBAIRTÍ POLAITIÚLA IN ÉIRINN NA FICHIÚ hAOISE

(i) **Géarchéim an Rialtais Dúchais, 1912-1914.**
I do fhreagarleabhar, líon isteach na focail atá in easnamh sna habairtí seo a leanas, (1) - (6).
Ba chóir duit an uimhir chruinn a chur ar na focail ach ní gá duit na habairtí a athscríobh.
Ná freagair an cheist seo i do scrúdpháipéar.

(1) Bhí Seán R……….. ina cheannaire ar Pháirtí an Rialtais Dúchais ó 1900 go1918.
(2) Nuair a tugadh isteach an tAcht P……….. i 1911, chiallaigh sé go mbeadh an Rialtas Dúchais ina dhlí faoi 1914.
(3) Le cur in aghaidh an Rialtais Dúchais, bhunaigh na hAontachtaithe Ó……….. Uladh.
(4) Rinne Óglaigh na hÉireann airm a smuigleáil isteach sa tír i mB…….. É…….., Co. Bhaile Átha Cliath, ar 26 Iúil 1914.
(5) Bhagair oifigigh airm na Breataine go n-éireoidís as an arm dá n-ordófaí dóibh Rialtas Dúchais a chur i bhfeidhm i gCúige Uladh. Tugadh ceannairc an C………….. air seo.
(6) Chuir tús na troda sa Chéad C---- i Lúnasa 1914 cosc ar chogadh cathartha. (1 × 6)

(ii) Scríobh cuntas ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:

(a) An Chéad Dáil, 1919.
(b) An Cogadh Cathartha, 1922-1923.
(c) An saol in Éirinn le linn na hÉigeandála, 1939-1945.
(d) Gluaiseacht Chearta Sibhialta Thuaisceart Éireann. (12 × 2)

(D) AN CAIDREAMH IDIRNÁISIÚNTA SAN FHICHIÚ hAOIS

(i) Cén fáth ar ghnóthaigh ceannairí Faisisteacha tacaíocht san Eoraip sna 1920-idí agus 1930-idí? Tabhair **dhá** chúis. (2)

(ii) Scríobh cuntas ar cheann **amháin** díobh seo a leanas:

(a) Éachtaí polaitiúla Mussolini, 1922-1939.

(b) Oideachas agus smacht ar an óige sa Ghearmáin Naitsíoch.

(c) An tslí ar chaith Hitler leis na Giúdaigh, 1933-1939. (10)

(iii) Cén fáth ar theip ar Chonradh na Náisiún an tsíocháin a choimeád san Eoraip i rith na 1930-idí? Tabhair **dhá** chúis. (4)

(iv) **Roghnaigh Ábhar 1 nó 2 nó 3 thíos;**

Ábhar 1: Fás na Sárchumhachtaí.

(a)

(b)

(c)

Ainmnigh duine **amháin** de na ceannairí a thaispeántar thuas, (a), (b) nó (c), agus scríobh cuntas ar mhór-ghéarchéim sa Chogadh Fuar, 1945-63, a raibh baint ag an gceannaire sin leis.

Ábhar 2: Gluaiseacht i dtreo Aontú na hEorpa.

Ainmnigh duine tábhachtach **amháin** sa ghluaiseacht le cur le hAontú na hEorpa, 1947-72, agus scríobh cuntas ar an bpáirt a ghlac an duine sa ghluaiseacht sin.

Ábhar 3: Náisiúnachas na hAfraice agus na hÁise.

Ainmnigh ceannaire **amháin** a raibh baint aige le gluaiseacht na saoirse i dtír Afracach nó Áiseach, a **ainmníonn** tú, ó 1945 i leith, agus scríobh cuntas ar ról an cheannaire sa ghluaiseacht sin. (14)